

**YÖRÜK YAŞAMI KÜLTÜRÜ ve
ULUSLARARASI GELENEKSEL
TÜRK SANATLARI SEMPOZYUMU**

**CULTURE of NOMAD LIFE and INTERNATIONAL TURKISH
TRADITIONAL ARTS SYMPOSIUM**

09-11 KASIM / NOVEMBER 2017 · ANTALYA

BİLDİRİ KİTABI

EDİTÖRLER

Doç. Dr. İsa Eliri

Yrd. Doç. Mehmet Ali Eroğlu

Kapak Tasarımı

Arş. Gör. Samed Sakman

Sayfa Tasarımı ve Fotografik Düzenleme

Neylan Yerge

Baskı

Kırıkkale Üniversitesi Yayınları

ISBN

978-975-8626-15-1

İletişim

sanatetkinlikleri07@gmail.com

Etkinlik Türü

Uluslararası Sempozyum

Panel Katılımcı Sayısı

6 Kişi

Davetli Konuşmacı Sayısı

7 Kişi

Bildiri Katılımcı Sayısı

46 Kişi

Poster Bildiri Katılımcı Sayısı

6 Kişi

Bildiri Program Kitapçığında Yer Alıp Sunulmamış Bildiriler Bilim Kurulu, Düzenleme Kurulu, Oturum Başkanlıkları Tarafından Alınan Karar Neticesinde Bildiri Kitabından Çıkarılmıştır.

Bu kitap sahibinin izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi ile çoğaltılması ve dağıtımını yapılamaz ve kitapta yer alan **metinler**, **eserler** ve **kaynaklar** katılımcılara aittir. Herhangi bir hukuki sorumluluktan katılımcılar sorumludur.

Doç. Dr. Fatih BAŞBUĞ (Akdeniz Üniversitesi)
Doç. Rengin OYMAN (Süleyman Demirel Üniversitesi)
Doç. Dr. Banu Hatice GÜRCÜM (Gazi Üniversitesi)
Doç. Fatma Nur BAŞARAN (Gazi Üniversitesi)
Doç. Dr. Ömer ZAIMOĞLU (Akdeniz Üniversitesi)
Doç. Dr. Yusuf KEŞ (Süleyman Demirel Üniversitesi)
Doç. Serdar TUNA (Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi)
Doç. Serkan İLDEN (Kastamonu Üniversitesi)
Doç. Ruhi KONAK (Kastamonu Üniversitesi)
Doç. Dr. Gültekin AKENGİN (Gazi Üniversitesi)
Doç. Sema Özkan TAĞI (Gazi Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Ayşe GÜLER (Kırıkkale Üniversitesi)
Yrd. Doç. Mehmet Ali EROĞLU (Akdeniz Üniversitesi)
Yrd. Doç. Şuayyip YÜCEL (Kırıkkale Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Hüseyin GENÇER (Kırıkkale Üniversitesi)
Yrd. Doç. Öznur AYDIN (Akdeniz Üniversitesi)
Yrd. Doç. Aydın ZOR (Akdeniz Üniversitesi)
Yrd. Doç. Şemseddin Ziya DAĞLI (Akdeniz Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Mehmet SAĞ (Akdeniz Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Hüda SAYIN YÜCEL (Kırıkkale Üniversitesi)
Yrd. Doç. Mine CAN (Kocaeli Üniversitesi)
Yrd. Doç. Gözde YETMEN (Akdeniz Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Mustafa Gürbüz BEYDİZ (Çankırı Karatekin Üni.)
Yrd. Doç. Dr. Tunç BORAN (Çankırı Karatekin Üniversitesi)

BİLİM VE SANAT KURULU

Prof. Dr. Mehmet ŞİRZAT (Afyon Kocatepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Meliha YILMAZ (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Alev ÇAKMAKOĞLU KURU (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Mezhahir AVŞAR (Selçuk Üniversitesi)
Prof. Dr. Elif Çimen (Balıkesir Üniversitesi)
Prof. Dr. Abdullah SOYKAN (Balıkesir Üniversitesi)
Prof. Dr. Ahmet ALKAN (Selçuk Üniversitesi)
Prof. Dr. Ahmet TAŞGIN (Selçuk Üniversitesi)
Prof. Dr. Faruk TAŞKALE (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi)
Prof. Dr. Güldane ARZ AY (Anadolu Üniversitesi)
Prof. Dr. Aydın UĞURLU (Fatih Sultan Üniversitesi)

Prof. Dr. Necdet HACIOĞLU (Balıkesir Üniversitesi)
Prof. Dr. Orhan ÖZÇATALBAŞ (Akdeniz Üniversitesi)
Prof. Dr. Hamdi ÜNAL (Beykent Üniversitesi)
Prof. Dr. Elvan ÖZKAVRUK ADANIR (Ekonomi Üniversitesi)
Prof. Dr. Nuray Ayhan YILMAZ (Dokuz Eylül Üniversitesi)
Prof. Dr. Oya SİPAHİOĞLU (Dokuz Eylül Üniversitesi)
Prof. Dr. Feriha AKPINARLI (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Aysen SOYSALDI (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Şerife ATLIHAN (Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. Didem ATIŞ (Sakarya Üniversitesi)
Prof. Dr. Birsen ÇEKEN (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Canan Gence DELİDUMAN (Konya TOBB Karatay Üniversitesi)
Prof. Dr. Zuhâl ARDA (Selçuk Üniversitesi)
Prof. Dr. Filiz Nurhan ÖLMEZ (Ahi Evran Üniversitesi)
Prof. Dr. Nesrin ÖNLÜ (Dokuz Eylül Üniversitesi)
Prof. Dr. Siyavush DADASH (Azerbaycan İnce San. Akademisi - Azerbaycan)
Prof. Dr. Kuandık YERALİN (Ahmet Yesevi Üniversitesi - Kazakistan)
Prof. Dr. Kemalbek BERKİNBAYEV (Ahmet Yesevi Üni. - Kazakistan)
Prof. Dr. Lela GELEİSHVİLİ (Tiflis - Gürcistan)
Prof. Dr. Zoram YASİN (Xinjiang Arts Institute / Çin)
Prof. Dr. Nana JANASHİA (Tiflis - Gürcistan)
Prof. Dr. Yimingjiang ABUDUREYİMÜ (Xinjiang Arts Institute / Çin)
Prof. Dr. Levan SILAGADZE Görsel San. Ens. Başkanı (Tiflis - Gürcistan)
Doç. Dr. Anatolii MOMRYK (Ukrayna Milli Bilimler Akademisi - Ukrayna)

SEMPOZYUM KOORDİNATÖRLERİ

Arş. Gör. Samed SAKMAN (Kırıkkale Üniversitesi)
Gülçin GÜRKAN (Akdeniz Üniversitesi)
Nurgül EMİROĞLU (Akdeniz Üniversitesi)

SERĞİ KOORDİNATÖRLERİ

Öğr. Gör. Ebru ATEŞOK (Kırıkkale Üniversitesi)
Satı Nur Özçelik (Kırıkkale Üniversitesi)

WORKSHOP VE YÖRÜK ÇALIŞTAYI KOORDİNATÖRLERİ

Öğr. Gör. Z. Ebru KESKİN (Kırıkkale Üniversitesi)
Elif Kübra Zerey (Kırıkkale Üniversitesi)

TÜRKİYE'NİN BEŞ YILLIK KALKINMA PLANLARINDA BÖLGESEL KALKINMA POLİTİKALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Yrd. Doç. Dr. Yaşar AKÇA

Özet:

Beş yıllık kalkınma planları, eski adıyla Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), yeni adıyla Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanmaktadır. Kalkınma Planları, Türkiye'nin uzun dönemde gerçekleştireceği büyüme hedeflerinin kaynaklarını ve yapılması gereken düzenlemeleri gösteren önemli politika dokümanlarıdır. 1963 yılından itibaren 2018 yılını da kapsayacak biçimde on tane kalkınma planı hazırlanmıştır. Söz konusu tüm kalkınma planlarının temel hedefi; Türk milletinin mesut ve müreffeh hale gelmesi, insan onuruna uygun şartlarda yaşamasıdır. Türkiye'nin ileri hayat standardına ulaşması ancak uzun süreli ve sistemli yürütülecek kalkınma çabalarıyla sağlanabilir. Metropol yerleşimler dışında kalan il, ilçe ve köylerin oluşturduğu mekânsal büyüklükler kırsal alanları oluşturmaktadır. Yaşanılan coğrafyanın doğal kaynaklarının harekete geçirilmesi suretiyle kırsal nüfusun hayat şartlarının ekonomik açıdan iyileştirilmesine yönelik çabalara bölgesel kalkınma politikaları denilmektedir. Bölgesel kalkınma politikaları öncelikle kalkınma planlarında tespit edilir. Kırsal alanlarda ekonomik aktiviteler önemli ölçüde doğal üretim kaynaklarına bağlıdır. Bölgesel kalkınma da ancak yerel kaynaklarla sağlanabilir. Kalkınmada öncelikli yörelerin ekonomik, sosyal ve kültürel yönden diğer bölgeler arasındaki gelişmişlik farkının azaltılması temel hedeftir. Çalışmanın amacı kalkınma planlarında yer alan yerel kalkınma politikaları konusunda gelecek dönemler için yapılan hazırlıkları ortaya koymak, mevcut ve ileride yaşanabilecek muhtemel problemlere dikkati çekmektir. Bu araştırmada nitel desenli doküman analizi tekniği kullanılmış olup on kalkınma planında işaret edilen yerel kalkınma politikaları incelenmiştir. Çalışmanın sonunda araştırmanın bulgularına, sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kalkınma Planları, Bölgesel Kalkınma Politikaları, Kalkınmada Öncelikli Yöreler, Kırsal Alan Yatırımları.

1. GİRİŞ

Kalkınmanın hedeflerini halkın ihtiyaçlarının karşılanması, refah seviyesinin yükseltilmesi ve çalışmak isteyenlere iş alanları açılması oluşturmaktadır. Kalkınmanın paydaşlarını idare, iş adamları ve halkın işbirliği meydana getirmektedir. Bugün Türk milletinin büyük bir kalkınma isteği vardır. Ülke çapında kalkınmayı gerçekleştirmenin yolu tasarrufları artırmak ve yatırımları çoğaltmakla mümkündür. Kalkınma planları harekete geçirilecek kaynakları, yapılması gereken düzenlemeleri ve alınacak tedbirleri bir bütün olarak gösterir. Kalkınma planlarının temel amacı verimlilik ve ihracat artışı, tarımsal gelişmenin ve sanayi üretiminin payının yükseltilmesi, istihdamın artırılması, işsizliğin azaltılması, gelir dağılımının düşük gelirli gruplar lehine değiştirilmesi, kalkınmakta öncelikli yörelerde gelişmenin hızlandırılması, ekonomik ve sosyal altyapının geliştirilmesidir.

Kırsal kalkınmanın üç unsurunu sanayileşme, tarımda modernleşme ve şehirleşme oluşturmaktadır (DPT, 1968:263). Bu unsurlar politika kararlarında birlikte ele alınmalıdır. Şehirleşme eğilimi sanayileşmeyle desteklenmelidir. Türkiye önemli doğal kaynaklara sahip bir ülke olmasına rağmen çeşitli bölgeleri arasında faaliyet hacmi ve gelir seviyesi bakımından dengesizlikler vardır. Yurdun bazı yöreleri ekonomik bakımdan geri kalmış durumdadır. Bu yöreleri kesin coğrafi sınırlarla belirlemek mümkün değildir. Gelişmiş bir bölgede geri kalmış yöreler bulunduğu gibi, gelişmemiş bir bölge içinde gelişmiş yöreler de vardır. Kalkınmanın unsurlarından biri de bölgeler arasındaki eşitsizlikleri ortadan kaldırmaktır (DPT, 1963:527). Kırsal kalkınmanın sürekli ve kalıcı temellere kavuşturulamaması kır-kent arasındaki refah düzeyi farkının giderek açılmasına ve kırsal nüfusun

büyük kentlere yığılmasına neden olmaktadır. Kalkınma planlarında kırsal kalkınma politikalarına özel önem verilmiştir. Bunun için kalkınmakta öncelikli yörelerin bölgesel kalkınmasına yönelik başlıklar açılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

2. BÖLGESEL KALKINMA POLİTİKALARI

Bölgesel kalkınma kavramı aynı zamanda ekonomik ve sosyal yapıyı sanayileşmiş toplum yapısına dönüştürmeyi hedef alan çabaları da ifade etmektedir (DPT, 1972:97). Toprak ve sulama imkânlarının bulunduğu alanlarda kırsal nüfus yoğunlaşmaktadır. Topoğrafik ve iklim koşullarının düşük verimli tarımsal üretime imkân verdiği yerlerde kırsal nüfus yoğunluğu düşmektedir. Bölgesel kalkınmanın amaçlarını; çiftçinin hayat standardının yükseltilmesi, sanayileşme, teknolojinin kullanımı, işsizlik sorununun çözülmesi, gelir dağılımının iyileştirilmesi, ihracatın artırılması, nüfusun gıda talebinin karşılanması oluşturmaktadır (DPT, 1972:208-209).

2017 yılı itibariyle kalkınmakta öncelikli yöreler 49 ili kapsamaktadır. Kişi başına milli gelir 1500 \$'dan az olan iller kalkınmakta öncelikli yöreler kapsamına alınmıştır (DPT, 2006:46). Bu yöreler ülke nüfusunun %36'sını oluşturmakta ve ülke yüz ölçümünün %55'ine tekabül etmektedir. Bölgelerin sorunları ve gelişme öncelikleri farklılıklar göstermektedir. Bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılmasına yönelik olarak bölgesel kalkınma politikaları ortaya konulmaktadır.

Bir bölgesel kalkınma politikası beş unsurdan meydana gelir. Bunlar:

- 1) Ulaşım ve iletişim altyapısını güçlendirmelidir.
- 2) Su kaynaklarını geliştirmelidir.
- 3) Toprak mülkiyetini ve kullanımını iyileştirmelidir.
- 4) Mahalli idareleri güçlendirmelidir.
- 5) İnsan kaynaklarını geliştirmelidir.

Bölgesel kalkınma politikaları tespit edilirken önce mevcut durum sektörel bazda incelenir. Bölgenin diğer bölgelerle mukayeseli üstünlükleri karşılaştırılır. Her bölge farklı imkânlarla, özelliklere ve sorunlara sahiptir. Sonra bölgesel gelişme stratejileri oluşturulur. Söz konusu bölgesel gelişme stratejilerinin içeriklerine uygun orta ve uzun dönemde bölgesel gelişme planları hazırlanır. Bu planlar yerel talepleri yansıtmalı, sektörler arasında bağ kurmalı ve bölge için bir vizyon geliştirmelidir. Bölgesel kalkınma politikaları sayesinde bölge kaynakları harekete geçirilmeye çalışılır. Böylece ekonomik ve sosyal yapı güçlenir. Yeni istihdam gerçekleşir. Gelir düzeyi artarken göç azalır.

2.1 Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963 – 1967)

Hızlı şehirleşmenin beraberinde getirdiği gecekondulaşma ve gittikçe artan işsizlik bu dönemin başlıca sorunlarıdır (DPT, 1963:28). Söz konusu plan döneminde uygulanabilecek bölgesel kalkınma politika araçları olarak şu çözümlere işaret edilmiştir:

- Yatırımlar hızlandırılarak istihdam meselesi çözümlenmelidir. İthal ikame yatırımlarına ağırlık verilmelidir. Az gelişmiş bölgelerde özel sektör tarafından kurulacak tesislerin kuruluş ve imalat maliyetlerini düşürmek yönünde tedbirler alınmalıdır. Ucuz kuruluş yeri, enerji ve kredi, vergi indirimleri sağlanmalı, sanayi siteleri tesis edilmelidir (DPT, 1963:58).

- Tarımda verimlilik artırılmalı ve gelir yükseltilmelidir. Gübre ve iyi tohum kullanılmalı, tarım zararlılarıyla mücadele edilmelidir. Devletin enerji, yol, haberleşme, kredi ve pazarlama imkânları

sağlaması, teknik yardım ve toprak reformu gibi değişimler gerçekleştirmesi gerekmektedir (DPT, 1963:60).

- Kooperatif teşkilatının kurulmasına işaret edilmiştir (DPT, 1963:101).
- Tarım eğitimi ve yayın işleri yerel kalkınmanın gerekli unsurlarıdır. Köylünün bilgisini artırmak ve üretim tekniklerini düzeltmek gerekmektedir (DPT, 1963:102).
- Toprak mülkiyeti düzeni ıslah edilmeli ve araziler en verimli şekilde kullanılmalıdır. Toprakların su ve rüzgâr erozyonundan korunmasına yönelik tedbirlere öncelik verilmelidir (DPT, 1963:174).
- Sulama tesislerinden rasyonel olarak yararlanılması için su dağıtım kanalları ve tarla içi sulama tesisi yatırımları yapılmalıdır (DPT, 1963:176).
- Tarım işletmelerinde bitkisel üretimle hayvancılık birlikte yürütülmeli (DPT, 1963:182), hayvancılık işletmelerinin kurulması teşvik edilmeli, canlı hayvan ve et ihracatı artırılmalıdır (DPT, 1963:182).
- Dokuma, taş işleme, halıcılık, çinicilik gibi küçük sanatların geliştirilmesi için gerekli tedbirler alınmalıdır (DPT, 1963:364). Türk halıcılığının ve el sanatlarının dış pazarlarda sürümü teşvik edilmelidir (DPT, 1963:361). El sanatları tarım nüfusuna ek gelir sağlayacaktır.
- Tarım maddelerinin ihracatında çeşit artırılmalı, su ürünleri ihracatı genişletilmelidir.
- Turizm faaliyetlerine önem verilmelidir.
- Ticaret filosu geliri yükseltilmelidir.
- Üretim araçlarının yurt içinden sağlanması teşvik edilmelidir.

2.2 İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968 – 1972)

Türkiye sanayileşme temposunu hızlandırmak, dış ticaret hacmini yükseltmek zorundadır. Genç ve dinamik nüfus, geniş arazi, tabii kaynak çeşitliliği gelişme hızına yön veren en önemli faktörlerdir (DPT, 1968:42). Söz konusu plan döneminde uygulanabilecek bölgesel kalkınma politika araçları olarak şu çözümlere işaret edilmiştir:

- Gübreleme, sulama, sertifikalı tohum kullanımı sonucunda tarımsal ürün ihracatı artırılmalıdır (DPT, 1968:92).
- Köye yönelik yol, okul, elektrik, sulama suyu temini gibi kamu hizmetlerine öncelik verilmelidir (DPT, 1968:235). Köylerin veteriner, ziraat mühendisi, öğretmen ve doktor ihtiyaçları karşılanmalıdır.
- Tarımsal üretimin artırılmasını kısıtlayan teknoloji, üretim araçları, pazarlama gibi sorunların çözümünde kooperatifler desteklenmelidir (DPT, 1968:235). Üretici ile pazar arasındaki kademeler azaltılmalıdır.
- Köylünün ağaçlandırma çalışmalarına katılması desteklenmelidir (DPT, 1968:248).
- Çiftçiler tarımda başta yem bitkileri olmak üzere çeşitli ürünler yetiştirmeye yönlendirilmelidir (DPT, 1968:248).
- Köylerin sahip olduğu su, mera ve orman varlığı korunmalıdır.
- Bu bölgelerin geliştirilme gücü olan kaynakları tespit edilip tanıtılmalı ve yatırımcılara rehberlik

yapılmalıdır (DPT, 1968:269).

- Geleneksel tarım metotları yerine ileri teknolojiler kullanılmalıdır. Dolayısıyla tarım araçları imal eden küçük sanayinin gelişmesi üzerinde önemle durulmalıdır (DPT, 1968:544).
- Türk el sanatları bir gelir kaynağı olarak teşvik edilmelidir (DPT, 1968:545).
- Tarımın hava şartlarına bağımlılığı azaltılmalı ve üretimde teknik hizmetler geliştirilmelidir.
- Çiftçiye ucuz girdi sağlanmalıdır.

2.3 Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973 – 1977)

Kalkınmakta öncelikli yörelerde gerçekleştirilmesi öngörülen politikalar olarak;

- Hayvancılığı geliştirme, süt işletmeciliği, tavukçuluk ve besi projelerine işaret edilmiştir (DPT, 1972:251).
- Topraksız ve az topraklı çiftçi ailelerinin topraklandırılması istenmiştir (DPT, 1972:913).
- Su kaynaklarının ve yer altı sularının geliştirilmesine işaret edilmiştir (DPT, 1972:861).
- Köylere sağlık evleri, temel eğitim ve yatılı bölge okulları, aşılama ve suni tohumlama istasyonları, PTT şubelerinin sağlanması vurgulanmıştır (DPT, 1972:865).
- Tarım, ormancılık, hayvancılık, su ürünleri ve el sanatlarının desteklenmesi istenmiştir. (DPT, 1972:865).
- Ürünlerin saklanması, taşınması ve pazarlanmasında kooperatiflerden yararlanılması gerektiği belirtilmiştir (DPT, 1972:865).
- Gübre, tohum, tarım ilaçları, sulama gibi verim artırıcı girdilerin ve ileri teknolojilerin kullanılması, yem ve hububat tarımının geliştirilmesi istenmiştir (DPT, 1972:210).
- Tarımsal üretimle gıda sanayisi ilişkisinin kurulması vurgulanmıştır (DPT, 1972:211).
- Tarımda üretim artışının yolu toprakların kabiliyetine göre kullanılmasıyla mümkündür. Gübre-bitki-toprak uyumunu sağlayacak toprak tahlil laboratuvarlarının sayılarının artırılması, çiftçiye rehberlik edecek şekilde geliştirilmesi istenmiştir (DPT, 1972:253).
- Hayvan hastalıklarıyla mücadeleye devletin destek vermesi, kalkınmakta öncelikli yörelerde besicilik ve et sanayinin kurulmasının kamu eliyle yürütülmesi istenmiştir (DPT, 1972:253).
- Tarımsal ürünler sigorta kapsamına alınmalıdır.

2.4 Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979 – 1983)

Bu kalkınma planında işaret edilen başlıca bölgesel kalkınma politikaları şunlardır;

- Arıcılık, ipek böcekçiliği ve tavukçuluk gibi halk girişimciliği desteklenip yaygınlaştırılmalı, işsizlik yeni projelerle azaltılmalıdır (DPT, 1979:4).
- İşlenebilir arazilerin bağ ve bahçeye dönüştürülmesi önemlidir (DPT, 1979:228).
- Toprak verimliliğinin artırılması için sulama, toprak koruma ve iyileştirmeye yönelik çalışmalara ağırlık verilmesi istenmiştir (DPT, 1979:228).
- Türkiye, doğal koşulları ve mera varlığı yönünden hayvancılığa elverişlidir. Artan nüfusun talebi ve hayvansal ürünlerin dış satım potansiyeli nedeniyle hayvancılığın önemi vurgulanmıştır (DPT, 1979:357).

- Su tasarrufu sağlayan sulama tekniklerine öncelik verilmelidir.
- Erken kuzu ve dana kesimi önlenmelidir.
- İç suların özelliklerine uygun balık türlerinin üretimi özendirilmelidir.
- Tarıma dayalı sanayi geliştirilmeli ve yol bağlantıları iyileştirilmelidir.
- Yöresel kaynakları değerlendirmeyi amaç edinen özel girişimcilere yardımcı olunmalıdır.
- Toprak tahliline dayalı gübre kullanımı yaygınlaştırılmalıdır.
- Turizm ve dış ticaret filosu geliştirilmelidir.

2.5 Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985 – 1989)

Bu plan döneminde bölgesel kalkınma politikaları olarak işaret edilen hususlar:

- Bölge ülkelerinin ihtiyacını karşılamaya dönük tarım ve hayvancılık yatırımlarına öncelik verilmelidir (DPT, 1984:32).
- Et ve yumurta tavukçuluğunda ekonomik büyüklükte entegre tesislerin kurulması teşvik edilmelidir (DPT, 1984:40).
- Özel sektör yatırımları hayvancılık, meyve, tohum, seracılık ve ihracata dönük çiçekçilik alanlarına yöneltilmelidir (DPT, 1984:53).
- Kamunun tarım yatırımlarında ağırlık sulama, drenaj ve toprak ıslahı olmalıdır.
- Özel sektör yatırımları özellikle meyve yetiştiriciliği, hayvancılık, seracılık ve ihracata dönük sebze/bitki alanlarına yöneltilmelidir.
- İyi vasıflı tohum üretimi ve kullanımına ağırlık verilmelidir.

2.6 Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990 – 1994)

Bu plan döneminde uygulanması istenen bölgesel kalkınma politikaları şunlardır;

- Tarım arazilerinde arazi toplulaştırmasına gidilmelidir (DPT, 1989:51).
- Yağlı tohumlar ve sanayi bitkileri üretimini geliştirme programları teşvik edilmeli, baklagil ve yem bitkileri ekim alanları artırılmalıdır (DPT, 1989:52).
- İkinci ürün ekimi yaygınlaştırılmalı, kaliteli ve verimli yaş sebze meyve üretimi, seracılık ve çiçekçilik teşvik edilmelidir (DPT, 1989:52).
- Süt sığırcılığı, besicilik, koyun, keçi, tavuk, arı ve ipek böcekçiliğinin geliştirilmesine devam edilmelidir (DPT, 1989:56).
- Traktör ve tarım makinaları kullanımı artırılmalı, bunların üretimi teşvik edilmelidir (DPT, 1989:226).
- Sınai gelişme için organize sanayi bölgesi yapımına devam edilmelidir (DPT, 1989:318).
- Kalkınmakta öncelikli yörelerde imalat, madencilik ve bunlara dayalı sanayilerin kurulmasında devlet öncülük yapmaya devam etmelidir (DPT, 1989:319).
- Gümrük kapılarında sınır ticaretinin geliştirilmesine önem verilmelidir (DPT, 1989:319).

- Kırsal alanda yeni üretim dallarında çalışma teşvik edilmeli, tarım dışı ekonomik faaliyet kolları desteklenmelidir (DPT, 1989:321).
- Kırsalda yaşayan ailelerin eğitim ve kültür düzeylerinin yükseltilmesi için yaygın eğitim programları çeşitlendirilip artırılmalıdır (DPT, 1989:321).
- Tarımsal ürün destekleme fiyatları çiftçinin gelirinde istikrar sağlayacak biçimde tespit edilmelidir.

2.7 Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996 – 2000)

Tarım arazilerinin tarım dışı kullanımının artışı ve erozyon gibi nedenlerle tarım alanları azaldığına işaret edilmiştir (DPT, 1995:57). Tarım sektöründe istihdam edilenlerin gelirlerinin diğer sektörlere nazaran düşük olduğu vurgulanmıştır (DPT, 1995:57). Söz konusu plan döneminde işaret edilen bölgesel kalkınma politika araçları şunlardır;

- Sulanan alanların artırılması, kaliteli damızlık ve tohumluk kullanımı, toprak analizlerinin yapılması, bilinçli gübre kullanımı, uygun teknik ekipman, tarımsal mücadele ve yaygın eğitim faaliyetleri sonucunda verim artışı sağlanacaktır (DPT, 1995:60).
- Kalkınmakta öncelikli yörelerde işsizliği çözmek amacıyla hayvancılık ve sulu tarıma dayalı alanlarda meyve sebze, katma değeri yüksek sınıai bitkilerin yetiştirilmesi ve bunları işleyecek sanayilerin kurulması desteklenecektir (DPT, 1995:175).
- Başta konut sektörü olmak üzere emek yoğun projeler uygulanacaktır (DPT, 1995:175).
- Her bölgenin karakteristik özelliklerine göre hayvancılık, tarım, el sanatları gibi faaliyetler desteklenecektir (DPT, 1995:175).
- Girişimcilik destekleme projeleri uygulanacaktır (DPT, 1995:177).
- Sözleşmeli yetiştiricilik yaygınlaştırılacaktır.
- Müteşebbislik ruhunun geliştirilmesi için danışmanlık hizmetleri sağlanacaktır.
- Katma değeri yüksek olan sanayi bitkileri yetiştirilmesi ve bunların işlenmesine yönelik sanayilerin kurulması desteklenecektir.

2.8 Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001 – 2005)

Öncelikli olarak kırsal bölgelerde nitelikli işgücü, girişimcilik yetersizliği ve pazarlama sorunları önemini korumaktadır (DPT, 2000:62). Bu plan döneminde tespit edilen bölgesel gelişme politikaları olarak şunlar ortaya koyulmuştur;

- Beceri kazandırma ve meslek edindirme kursları yaygınlaştırılacaktır (DPT, 2000:70).
- Aile işletmeciliğinin geliştirilmesine hız verilecektir (DPT, 2000:70).
- Mera ıslahı ve mera yönetimi çalışmalarına önem verilecektir (DPT, 2000:70).
- Tarımsal yayın ve eğitim eksikliği, bilinçsiz gübreleme ve ilaçlama, anız yakma, nadasa bırakma verimliliği olumsuz etkilemektedir (DPT, 2000:71).
- Tarıma dayalı sanayi geliştirilerek paketleme, muhafaza ve pazarlama yöntemleri konusunda teknik destek verilecek (DPT, 2000:71), ulaştırma altyapısı iyileştirilecektir.
- Turizm, el sanatları, hayvancılık, dokumacılık gibi girişimler desteklenecektir (DPT, 2000:71).
- Yerel radyo ve televizyonların halkın eğitimine yönelik programlar yapmaları teşvik edilecektir.

- Kadın nüfusun bilgi ve becerilerini artırmaya yönelik kurslara önem verilecektir.

2.9 Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007 – 2013)

Bu plan dönemi için önce mevcut durum tespitine yer verilmiştir. Hayvan başına verim düşük ve yem bitkileri üretimi yetersizdir (DPT, 2006:31). İşletmeler için enerji ve bedelsiz arazi desteği getirilmiştir (DPT,2006:46). Yerel ve bölgesel kalkınmada kamu, özel ve sivil toplum kuruluşları arasında işbirliğini geliştirmek üzere Kalkınma Ajansları kurulmuştur (DPT, 2006:47). Avrupa Birliği destekli bölgesel kalkınma programları yürütülmektedir (DPT, 2006:48). Bu kalkınma planı döneminde işaret edilen bölgesel kalkınma politikası araçları olarak şunlara işaret edilmiştir:

- Modern sulama tekniklerinin uygulanması, rekabetçi ürün türlerine geçiş, pazarlama imkânlarının genişletilmesine ihtiyaç duyulmaktadır (DPT, 2006:47).
- Kırsal kesimin en önemli ekonomik faaliyeti olan tarımdaki verimsizliği azaltmak için arazi toplulaştırma, üretici örgütlenmelerinin güçlendirilmesi, eğitim ve yayın faaliyetlerinin ele alınması gerekmektedir (DPT, 2006:49).
- Kırsal alanda e-ticaret de kullanılarak tarım, orman, gıda, turizm, el sanatları faaliyetleri geliştirilmelidir (DPT, 2006:93).
- AB destekli bölgesel kalkınma programları artırılmalıdır.
- Tarım destekleri, verimliliği yükseltmeye yönelik uygulama unsurlarıyla zenginleştirilmelidir.

2.10 Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014 – 2018)

Bu plan dönemi öncesinde mevcut durum analizi yapılmıştır. Tarımsal üretim maliyetlerinin düşürülmesi ve verimliliğin artırılması halinde gıda fiyatlarının düşeceği (Kalkınma Bakanlığı, 2013:14) öngörüsünde bulunulmuştur. Artan nüfus ve gelirin yanısıra kültürel yakınlığıyla Ortadoğu, Kuzey Afrika ve Yakın Doğu ülkeleri Türkiye için gıda ürünlerinde daha büyük bir dış pazar haline geleceğine (Kalkınma Bakanlığı, 2013:14) işaret edilmiştir. Bölgesel düzeyde 26 kalkınma ajansı ve bunlara bağlı 81 ilde yatırım destek ofisleri faaliyete geçirilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2013:25). Plan döneminde uygulanması istenen bölgesel kalkınma politikaları şunlardır:

- Kırsal ekonominin üretim ve istihdam yapısı turizm, ticaret, gıda sanayii, küçük ölçekli üretim gibi tarım dışı ekonomik faaliyetlerle çeşitlendirilecektir (Kalkınma Bakanlığı, 2013:135-136).
- Küçük sanayi sitelerinin kapasiteleri artırılmalı ve mikro işletmeler geliştirilmelidir.
- Kalkınmakta öncelikli yörelerde eğitim, sağlık, iletişim ve yerel yönetim hizmetlerinin kalitesi artırılmalıdır.
- Düşük gelirli ve coğrafi açıdan dezavantajlı bölgelerde beşeri sermayenin geliştirilmesi amacıyla uzaktan eğitim programları ve e-öğrenme desteklenmelidir.
- Avrupa Birliği destekli fonların kullanımında bölgesel ihtiyaçlar esas alınmalıdır.

3. SONUÇ

İnsanların buldukları mekânlarda yaşam kalitesinin yükseltilmesi esastır. Kırsal kalkınma politikalarının temel hedefini kırsal toplumun iş ve yaşam koşullarının bulunduğu yörede iyileştirilmesi, istihdamın güçlendirilmesi, insan kaynaklarının geliştirilmesi, yoksulluğun azaltılması, sosyal ve fiziki altyapının iyileştirilmesi, çevre ve doğal kaynakların korunması oluşturmaktadır. Kalkınma çabalarına yönelik olarak eğitim, sağlık, sosyal güvenlik gibi devlet hizmetleri geliştirilmeli ve sanayi güçlendirilmelidir. Eğitimin yaygınlaştırılması, sağlık şartlarının düzeltilmesi, ucuz ekonomik konut programları ve yeni iş imkânları kalkınma hızını yükseltecektir.

Son yıllarda Türkiye’de ekonomik kalkınma hızlanmıştır. Kişi başına gelir ve refah düzeyinde önemli artışlar kaydedilmiştir. Fakat bu iyileşme bölgeler arasında farklı düzeylerde gerçekleşmiştir. Bölgesel kalkınma politikaları da daha çok gelişmişlik farklarının azaltılmasını hedeflemektedir. Ülkenin doğu/batı, iç kesimler/sahil kesimleri arasında sosyoekonomik gelişmişlik farkları önemini korumaktadır. Türkiye’nin ileri hayat standartlarına ulaşması ancak uzun süreli ve sistemli yürütülecek kalkınma çabalarıyla sağlanacaktır. Son söz olarak büyük Türk milletinin sahip olduğu yüksek meziyetler, çalışma azmi, hak duygusu, teşebbüs gücü ve medeni cesareti kalkınma yolunda en değerli kaynaklar olmaya devam edecektir.

KAYNAKÇA

- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1963). Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967), Ankara. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan1.pdf> (erişim tarihi 30.09.2017)
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1968). İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972), Ankara. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan2.pdf> (erişim tarihi 30.09.2017)
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1972). Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977), Ankara. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan3.pdf> (erişim tarihi 30.09.2017)
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1979). Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983), Yayın No: 1664, Ankara. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan4.pdf> (erişim tarihi 30.09.2017)
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1984). Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985–1989), Yayın No: 1974, Ankara. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan5.pdf> (erişim tarihi 01.10.2017)
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1989). Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990–1994), Yayın No: 2174, Ankara. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan6.pdf> (erişim tarihi 01.10.2017)
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1995). Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996–2000), Ankara. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/vii/plan7.pdf> (erişim tarihi 01.10.2017)
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (2000). Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001–2005), Ankara. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/viii/plan8str.pdf> (erişim tarihi 01.10.2017)
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (2006). Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007–2013), Ankara. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan9.pdf> (erişim tarihi 01.10.2017)
- T.C. Kalkınma Bakanlığı (2013). Onuncu Kalkınma Planı (2014–2018), Ankara. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan10.pdf> (erişim tarihi 01.10.2017)